

Simon Károly László¹

Az uniós beruházási politika fejlődése és jövőbeli kihívásai

Absztrakt

Az uniós beruházási politika és a beruházásvédelem a lisszaboni szerződés hatálybalépése óta a közös kereskedelempolitika markáns része. A lisszaboni szerződés – hasonlóan a közös kereskedelempolitika más területeihez – kizárólagos hatáskört ad az Európai Uniónak a közvetlen tőkebefektetések szabályozásához. Ez a tanulmány az uniós beruházási politika lisszaboni szerződés elfogadása utáni fejlődését és főbb eseményeit, továbbá a lehetséges jövőbeli kihívásait vizsgálja.

Kulcsszavak: uniós beruházási politika, közvetlen tőkebefektetések (FDI), uniós beruházásvédelem, kétoldalú beruházási szerződések, beruházások ellenőrzése

A beruházási politika fejlődése

A beruházási politika és a beruházásvédelem nem önálló uniós szakpolitika, hanem egyrészt a maastrichti szerződés hatálybalépése óta a tőkemozgás alapszabadságához kapcsolódó terület, másrészt a lisszaboni szerződés hatálybalépése óta a közös kereskedelempolitika markáns része.

A tőkemozgás szabadsága és a külföldi közvetlen befektetések

Az EUMSZ harmadik része IV. címének 4. fejezete közös szabályokat állapít meg a tagállamok egymás közötti, valamint a harmadik országokból a tagállamokba irányuló tőkemozgásokra, tehát az EUMSZ a négy alapszabadság közül egyedül a tőkemozgás szabadsága tekintetében nemcsak a tagállamok közötti (intra-EU beruházások), hanem a harmadik országokból a tagállamokba irányuló tőkemozgás (extra-EU beruházások) viszonylatában is liberalizálási kötelezettséget ír elő.²

¹ Egyetemi adjunktus, NKE ÁNTK Európai Köz- és Magánjogi Tanszék (e-mail: simon.karoly.laszlo@uni-nke.hu).

² Az EUMSZ 63. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy e fejezet rendelkezéseinek keretei között tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőkemozgásra vonatkozó minden

Az Európai Bíróság következetes ítélkezési gyakorlata értelmében az EUMSZ 63. cikk (1) bekezdésében tiltott, tőke mozgást korlátozó intézkedésnek minősül minden olyan tagállami intézkedés, amely alkalmas arra, hogy eltántorítsák a külföldi befektetőket attól, hogy valamely tagállamban beruházásokat (tőkeimport) hajtsanak végre.³ A tőke mozgás fogalmát az EUMSZ nem határozza meg, azonban az Európai Bíróság a kifejezést a 88/361/EGK irányelv⁴ I. számú mellékletében szereplő nomenklatúra figyelembevételével tágan értelmezi.⁵ A nomenklatúra 13 csoportba és további alcsoportokba sorolja a tőke mozgások fajtáit. A nomenklatúra I. pontja szerint a tőke mozgások közé tartoznak többek között a külföldi befektetések, így:

„1. fióktelepek alapítása vagy kiterjesztése vagy új vállalkozások létrehozása, amelyek kizárólag a tőkét biztosító személy tulajdonában vannak, valamint a meglévő vállalkozások teljes mértékben történő megszerzése; 2. részesedés új vagy meglévő vállalkozásban tartós gazdasági kapcsolatok létrehozása vagy fenntartása céljából; 3. hosszú távú kölcsönök tartós gazdasági kapcsolatok létrehozása vagy fenntartása céljából; 4. jövedelmek újrabefektetése tartós gazdasági kapcsolatok fenntartása céljából.”

A melléklet ezen részében szerepelnek azok a magyarázó megjegyzések is, amelyek kizárólag a nomenklatúra és a 88/361/EGK irányelv alkalmazására meghatároznak

korlátozás. Az EUMSZ 64. cikk (1) és (2) bekezdése kifejezetten említi a „közvetlen befektetéseket”, beleértve az ingatlanbefektetéseket is.

³ C-101/05. sz. A-ügyben 2007. december 18-án hozott ítélet 40. pontja, a C-436/08. és C-437/08. sz., Haribo Lakritzen Hans Riegel és Österreichische Salinen egyesített ügyekben 2011. február 10-én hozott ítélet 50. pontja; C-338/11–C-347/11. sz., Santander Asset Management SGHIC és társai egyesített ügyekben 2012. május 10-én hozott ítélet 15. pont; 2014. április 10-i Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company ítélet, C-190/12., EU:C:2014:249, 39. pont; 2018. november 22-i Sofina és társai ítélet, C-575/17., EU:C:2018:943, 23. pont; 2020. január 30-i Köln-Aktienfonds Deka ítélet, C-156/17., EU:C:2020:51, 50. pont.

⁴ A Tanács irányelve (1988. június 24.) a Szerződés 67. cikkének végrehajtásáról, HL L 178., 1988.7.8., 5.

⁵ Egyéb, másodlagos jogban szereplő fogalommeghatározás érdekében lásd például: az európai unióbeli nemzeti és regionális számlák európai rendszeréről szóló, 2013. május 21-i 549/2013/EU európai parlament és tanácsi rendelet (HL L 174., 1.), A. melléklet 4.65. tétele és 7.1. melléklet – Az egyes eszközcsoportok összefoglalása; valamint a 184/2005 rendelet II. melléklete. Lásd például még: az Európai Központi Bank külső statisztikák területén érvényesülő statisztikai adatszolgáltatási követelményeiről szóló, 2011. december 9-i EKB/2011/23 iránymutatása (HL 2012. L 65., 1.), III. melléklet, 6.1. tétel. Az Európai Bíróság gyakorlatából lásd például a következő ítéleteket: C-446/04. sz. Test Claimants in the FII Group Litigation kontra Commissioners of Inland Revenue ügyben 2006. december 12-én hozott ítéletet 181. pont; C-157/05. sz. Holböck kontra Finanzamt Salzburg-Land ügyben 2007. május 24-én hozott ítélet 34. pont; C-112/05. sz. Bizottság kontra Németország ügyben 2007. október 23-án hozott ítélet 18. pont; C-101/05. sz. Skatteverket kontra A. ügyben 2007. december 18-án hozott ítélet 46. pont; a C-194/06. sz. Staatssecretaris van Financiën kontra Orange European Smallcap Fund NV. ügyben hozott ítélet 100. pont; C-274/06. sz. Bizottság kontra Spanyolország ügyben 2008. február 14-én hozott ítélet 18. pont; C-326/07. sz. Bizottság kontra Olaszország ügyben 2009. március 26-án hozott ítélet 35. pont.

bizonyos kifejezéseket. E megjegyzések úgy határozzák meg a „közvetlen befektetés” fogalmát, mint „természetes személyek vagy kereskedelmi, ipari, illetve pénzügyi vállalkozások által végrehajtott bármely befektetés, amelynek célja, hogy a tőkét nyújtó személy és a vállalkozó vagy vállalkozás – amely számára a tőkét gazdasági tevékenység folytatása céljából rendelkezésre bocsátották – között tartós és közvetlen kapcsolatot hozzon létre, illetve tartson fenn”. A megjegyzések hozzátesszik, hogy ezt a meghatározást ezért „a legtagabban kell értelmezni”.⁶

A külföldi közvetlen tőkebefektetések (*foreign direct investments* – FDI) szerepe a tőkemozgások területén oly meghatározóvá vált, hogy a lisszaboni szerződés a külföldi közvetlen befektetéseket beemelte a közös kereskedelempolitika hatálya alá.⁷ A külföldi közvetlen befektetések fogalmát az EUMSZ – a tőkemozgás és a beruházás fogalmához hasonlóan – nem határozza meg. Az Európai Bíróságnak az EUMSZ 63. cikkéhez kapcsolódó állandó ítélezési gyakorlata szerint „közvetlen befektetésnek” minősül minden olyan természetes vagy jogi személy által végrehajtott befektetés, amely a tőkét biztosító személy és azon társaság közötti tartós és közvetlen kapcsolat létrehozását, illetve fenntartását szolgálja, amelynek részére e tőkét gazdasági tevékenység folytatása céljából szánják.⁸ Az Európai Bíróság több ítéletében kimondta azt is, hogy az EUMSZ 63. cikkének rendelkezései alá tartoznak főszabály szerint a letelepedéssel vagy közvetlen befektetésekkel járó tőkemozgások, és megállapította, hogy ez utóbbi fogalmak „valamely vállalkozásban az annak általános ügyvitelében és irányításában való tényleges részvételre lehetőséget nyújtó

⁶ Eleanor Sharpston főtanácsnok indítványa az Európai Bizottság által kezdeményezett 2/15. számú vélemény iránti eljárásban, EU:C:2016:992, 318. pont.

⁷ Az EUMSZ 206. cikke kimondja, hogy a 28–32. cikk szerinti vámunió létrehozásával az unió a közös érdeknek megfelelően hozzájárul a világkereskedelem harmonikus fejlődéséhez, a nemzetközi kereskedelemre és a külföldi közvetlen befektetésekre vonatkozó korlátozások fokozatos megszüntetéséhez és a vám- és egyéb akadályok csökkentéséhez. Az EUMSZ 207. cikk (1) bekezdése szerint a közös kereskedelempolitika egységes elveken alapul; ez vonatkozik különösen a vámtarifák módosításaira, az áruk és szolgáltatások kereskedelméhez kapcsolódó vámtarifák és kereskedelmi megállapodások megkötésére, valamint a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásaira, továbbá a külföldi közvetlen befektetésekre, a liberalizációs intézkedések egységesítésére, az exportpolitikára és az olyan kereskedelempolitikai védintézkedésekre, mint a dömping vagy szubvenció esetén meghozandó intézkedések. A közös kereskedelempolitikát az unió külső tevékenységének elvei és célkitűzései által meghatározott keretek között kell folytatni. Az EUMSZ 207. cikk (4) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a közvetlen külföldi befektetések területére vonatkozó megállapodások tárgyalása és megkötése tekintetében a Tanács egyhangúlag jár el, ha a megállapodás olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek elfogadásához a belső szabályok esetében egyhangúságra van szükség.

⁸ Lásd különösen: C-157/05. sz. 2007. május 24-i Holböck ítélet, 34–35. pont; C-446/04. sz. 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet, 181. és 182. pont; C-326/07. sz. Bizottság kontra Olaszország 2009. március 26-i ítélet, 35. pont; C-181/12. sz. 2013. október 17-i Welte-ítélet, 32. pont; C-464/14. sz. 2016. november 24-i SECIL-ítélet, 75–76. pont; a Bíróság 2/15. számú véleménye, 80. pont.

részvények birtoklása útján fennálló részesedésekre vonatkoznak”.⁹ Az Európai Bíróság az ilyen részesedés küszöbét egy ügyben minimálisan 10%-ban határozta meg.¹⁰ Az Európai Bíróság 2/15. számú véleményéből úgy tűnik, hogy az EUMSZ 63–64. cikkében szereplő „közvetlen befektetés” és az EUMSZ 206–207. cikkében írt „külföldi közvetlen befektetés” kifejezést egymást fedő fogalmaknak tekinti, és azonos módon értelmezi.¹¹ Nem tartozik a fogalom hatálya alá a portfólióberuházás, amely tisztán pénzügyi befektetést jelent, és a beruházó nem törekszik a vállalat irányítására, felügyeletére, kizárólag a likviditás megőrzésében érdekelt.¹²

Az EUMSZ 207. cikk (1) bekezdése értelmében a külföldi közvetlen befektetésekre vonatkozó uniós jogi aktusok a közös kereskedelempolitika hatálya alá tartoznak. Ebből következik, hogy az Európai Unió az EUMSZ 3. cikk (1) bekezdésének e) pontja szerinti kizárólagos hatáskörrel rendelkezik minden olyan, harmadik államokkal szembeni kötelezettségvállalás jóváhagyására, amely e harmadik állam természetes vagy jogi személyei által az Európai Unióban, illetve fordítva végrehajtott olyan befektetésekre vonatkozik, amelyek lehetőséget adnak számukra a gazdasági tevékenységet folytató társaság irányításában és ellenőrzésében való tényleges részvételle.

A beruházási politika első tíz éve az Európai Unióban

A Bizottság a beruházásokat a lisszaboni szerződés hatálybalépése óta a közös kereskedelempolitika területként fogja fel.

A Bizottság 2010 nyarán *Egy átfogó európai nemzetközi beruházási politika felé* című közleményében fogalmazta meg először a beruházási célkitűzéseit,¹³ amit azóta ötvenként felülvizsgál, illetve újrafogalmaz. A közlemény értelmében a beruházások a közös kereskedelempolitika új területe, ezért szükséges körüljárni az EU beruházáspolitikájának főbb jövőbeni orientációját. Világossá teszi, hogy az EU nyitott beruházási környezet, amely szívesen látja a külföldi

⁹ C-182/08. sz. 2009. szeptember 17-i Glaxo Wellcome-ítélet, 40. pont; C-81/09. sz. 2010. október 21-i Idryma Typou-ítélet, 48. pont; C-35/11. sz. 2012. november 13-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet, 102. pont.

¹⁰ C-436/08. és C-437/08. sz. 2011. február 10-i Haribo-ítélet, 137. pont. Ezt a 10%-os küszöbértéket alkalmazzák még például a „külföldi közvetlen befektetés” fogalmának az 549/2013 rendelet 7.1. mellékletében; az Európai Központi Bank EKB/2011/23 iránymutatásai III. mellékletének 6.1. tételében szereplő meghatározásában, továbbá az OECD fogalommeghatározásában (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investments: Fourth Edition, 2008. Paras. 11, 29, 117, 122–147.).

¹¹ Az Európai Bíróság 2/15. számú véleménye, 78–110. pont.

¹² Az Európai Bíróság 2/15. számú véleménye, 227–228. pont; Eleanor Sharpston főtanácsnok indítványa az Európai Bizottság által kezdeményezett 2/15. számú vélemény iránti eljárásban, 367. pont.

¹³ COM(2010)343 végleges (2010. július 7.).

beruházókat (*open door*). A tagállamok beruházáspolitikájának leglátványosabb megmutatkozásai a harmadik országokkal kötött, úgynevezett kétoldalú beruházási szerződések (Bilateral Investment Treaties – BITs), amelyeket az Európai Uniónak szükséges kezelnie. Az Európai Unió a hatásköri felhatalmazás révén igyekszik többoldalú és kétoldalú megállapodásokkal elősegíteni, hogy harmadik országok egyenlő versenyfeltételek mellett léphessenek az Európai Unió területére. A beruházási tárgyalásokon az unió leginkább a diszkriminációmentesség elvére támaszkodik, amely a globális kereskedelmi rendszer szegletköve: a megkülönböztetésmentesség általában két alapvető norma, a „legnagyobb kedvezményes elbánás” és a „nemzeti elbánás” révén valósul meg. Az Európai Unió beruházási politikájának a beruházásvédelmet is magába kell olvasztania: a beruházási kötelezettségvállalások érvényre juttatását, a beruházók kisajátítás elleni védelmét, az átlátható vitarendezést. A beruházásvédelem és -liberalizáció a közös nemzetközi beruházási politika rendkívül fontos eszközei lesznek, ám a tagállamoknak is jelentős terük marad, hogy a közös beruházáspolitikát kiegészítő és ahhoz jól illeszkedő saját beruházáspolitikára törekedjenek, és azt meg is valósítsák.

Az Európai Unió 2015-ben az *A mindenki számára előnyös kereskedelem. A felelősebb kereskedelem- és beruházáspolitikára felé* című közleményében adott számot az uniós beruházási politika aktuális állásáról és jövőbeli terveiről. A közlemény szerint az Európai Unió az árukat és szolgáltatásokat együttevén a világ legnagyobb exportőre és importőre, a legnagyobb közvetlen külföldi befektető, valamint a közvetlen külföldi befektetések legfontosabb célpontja. Habár a beruházások ösztönzése áll a Bizottság gazdasági prioritásainak középpontjában, a beruházásvédelem és a nemzetközi beruházásvédelmi választottbíráskodás témája szenvedélyes vitákat váltott ki uniós és nemzetközi szinten is, amit az Európai Uniónak megnyugtatóan rendeznie kell. Mivel a lisszaboni szerződés a beruházásvédelemre és a vitarendezésre is kiterjesztette az unió felelősségét, kérdésessé vált, hogy a tagállamok által mostanáig kidolgozott, az ilyen védelem biztosítására irányuló mechanizmusok aláássák-e az unió és tagállamai szabályozáshoz való jogát. A Bizottság aktívan szorgalmazza a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) megerősítését és a dohai forduló lezárását, továbbá a világ számos országával két- vagy többoldalú kereskedelmi megállapodás megkötését. Az Európai Unió 2010-ben Dél-Koreával, 2012-ben Kolumbiával és Peruval írt alá szabadkereskedelmi megállapodást, és hasonlóak a törekvések Kanadával (CETA), Japánnal, Kínával, Szingapúrral, Vietnámmal, Thaifölddel, Ausztráliával és Új-Zélanddal, valamint Mexikóval.¹⁴

Az uniós kereskedelempolitika aktuális helyzetét és irányvonalait a 2021-ben közzétett *Nyitott, fenntartható és határozott kereskedelempolitika* című bizottsági közlemény mutatja be. A közlemény hangsúlyozza, hogy az Európai Unió elkötelezte magát a nyitott gazdaság mellett, ez egy gazdaságstratégiai választás. Az EU az áruk és szolgáltatások legnagyobb exportőre és importőre világszerte, így a gazdasági

¹⁴ COM(2015)0497 végleges (2015. október 14.).

nagyhatalmak közül az EU az egyetlen, amely gazdaságának legnagyobb részét a kereskedelem teszi ki.¹⁵ Az EU világszerte 74 ország első számú kereskedelmi partnere: a legfontosabb kereskedelmi partnere számos ázsiai, afrikai, nyugat-balkáni és szomszédos nemzetnek, valamint az Egyesült Államoknak; emellett az EU nyújtja a világon a legtöbb kereskedelemösztönző támogatást.

Az EU gazdasága a jövőben is a belső és külső nyitottságra épül. Az EU teljes mértékben ki kívánja aknázni a nyitottságából és az egységes piacának vonzerejéből fakadó erőt, ugyanakkor a nyíltság mellett biztosítani kívánja a tisztességes, tiszta, torzulástól mentes versenyt.

Továbbra is fontos szerep jut mind az Európai Unióba, mind a harmadik országokba irányuló közvetlen külföldi befektetéseknek, különösen a szolgáltatás-kereskedelem területén. A világ többi részébe irányuló uniós közvetlen külföldi tőkebefektetések 60%-a a szolgáltatások területén valósul meg, csakúgy, mint az EU-ba érkező közvetlen külföldi tőkebefektetések közel 90%-a. A Bizottság ismételten felhívja a tagállamok figyelmét, hogy az FDI komoly biztonsági kockázatokat is magában hordoz, ezért felszólítja az összes tagállamot, hogy hozzanak létre és alkalmazzanak teljes körű FDI-átvilágítási mechanizmust azon esetek kezelésére, amikor egy adott üzleti tevékenység, infrastruktúra vagy technológia megszerzése vagy ellenőrzése kockázatot jelentene az EU-ban a biztonságra vagy a közrendre nézve.¹⁶ A Bizottság a tagállami hatóságokkal közösen folytatja az együttműködési mechanizmus végrehajtását a biztonság és a közrend kockázatos közvetlen külföldi tőkebefektetésekkel szembeni védelme érdekében, és fontolóra veszi a közvetlen külföldi befektetések átvilágításáról szóló rendelet által létrehozott együttműködési mechanizmus megerősítését.¹⁷

Az EU kereskedelempolitikája három alapvető célkitűzésre összpontosít: 1. a zöld- és a digitális áttérés támogatása; 2. a globális szabályok alakítása a fenntarthatóbb és méltányosabb globalizáció érdekében; 3. az EU (szükség esetén önálló) érdek- és jogérvényesítési képességének javítása.

Az utóbbi években az EU több szabadkereskedelmi megállapodást kötött harmadik országokkal, amelyek az áru- és szolgáltatás-kereskedelem mellett a beruházások területét is érintik. Az élő megállapodások az alábbiak:

- az EU és Kanada közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA);¹⁸

¹⁵ 2019-ben az EU több mint 3,1 billió EUR értékben exportált, valamint 2,8 billió EUR értékben importált árukat és szolgáltatásokat.

¹⁶ A Bizottság közleménye (2020. március 25.) a közvetlen külföldi tőkebefektetésekről, a harmadik országokból származó tőke szabad mozgásáról, valamint Európa stratégiai eszközeinek védelméről, COM(2020)1981 végleges (2020. március 26.).

¹⁷ COM(2021)66 végleges (2021. február 28.).

¹⁸ A Tanács (EU) 2017/37 határozata (2016. október 28.) az egyrészről Kanada, másrészről az Európai Unió és tagállamai közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA) Európai Unió nevében történő aláírásáról (HL L 11, 14.1.2017, 1–2.); a megállapodás teljes szövege itt olvasható:

- EU–Közép–Amerika;¹⁹
- EU–Chile társulási megállapodás;²⁰
- EU–Kolumbia–Peru–Ecuador kereskedelmi megállapodás;²¹
- EU–Japán gazdasági partnerségi megállapodás;²²
- EU–Mexikó partnerségi megállapodás;²³
- EU–Szingapúr szabadkereskedelmi megállapodás;²⁴
- EU–Dél-Korea szabadkereskedelmi megállapodás;²⁵

HL L 11., 2017.1.14., 23–1079. A megállapodás 2017. szeptember 21-én ideiglenesen hatályba lépett, a portfólióberuházásokkal és a beruházásvédelemmel kapcsolatos rendelkezések túlnyomó része még nem alkalmazható [lásd: Értesítés az egyrészről Kanada, másrészről az Európai Unió és tagállamai közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA) ideiglenes alkalmazásáról (HL L 238., 2017.9.16., 9)]. A megállapodást részletesen elemzi az Európai Unió Bíróságának 2019. április 30-i 1/17. számú véleménye, EU:C:2019:341; Szabados Tamás: Az Európai Bíróság CETA-véleménye és a beruházásvédelmi bíráskodás jövője. *Külgazdaság*, 63. (2019), 9–10. 89–101.

¹⁹ Az EU–Közép–Amerika társulási megállapodás Honduraszal, Nicaraguával és Panamával 2013. augusztus 1-je óta, Costa Ricával és Salvadorral 2013. október 1-je óta, Guatemalával pedig 2013. december 1-je óta áll fenn. A megállapodás elfogadása itt található: A Tanács 2012/734/EU határozata (2012. június 25.) az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről Közép–Amerika közötti társulás létrehozásáról szóló megállapodásnak az Európai Unió nevében történő aláírásáról és a kereskedelemről szóló IV. részének ideiglenes alkalmazásáról (HL L 346., 2012.12.15., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 346., 2012.12.15., 3–2621.

²⁰ A Tanács 2002/979/EK határozata egyrészről az Európai Közösség és tagállamai, másrészről a Chilei Köztársaság közötti társulás létrehozásáról szóló megállapodás aláírásáról és egyes rendelkezéseinek ideiglenes alkalmazásáról (HL L 352., 2002.12.30., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 352., 2002.12.30., 3–1450.

²¹ Az átfogó kereskedelmi megállapodást Peruval 2013. március 1-je, Kolumbiával 2013. augusztus 1-je, Ecuadorral pedig 2017. január 1-je óta alkalmazzák. A Tanács 2012/735/EU határozata (2012. május 31.) az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről Kolumbia és Peru közötti kereskedelmi megállapodásnak az Unió nevében történő aláírásáról és ideiglenes alkalmazásáról (HL L 354., 2012.12.21., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 354., 2012.12.21., 3–2607. Ecuador csatlakozási jegyzőkönyve: HL L 356., 2016.12.24., 3–1456.

²² A Tanács 2018/1907/EU határozata (2018. december 20.) az Európai Unió és Japán közötti gazdasági partnerségi megállapodás megkötéséről (HL L 330., 2018.12.27., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 330., 2018.12.27., 3–899.

²³ Gazdasági partnerségi, politikai koordinációs és együttműködési megállapodás egyrészről az Európai Közösség és annak tagállamai, valamint másrészről a Mexikói Egyesült Államok között (HL L 276., 2000.10.28., 45–80.).

²⁴ A Tanács 2018/1599/EU határozata (2018. október 15.) az Európai Unió és a Szingapúri Köztársaság közötti szabadkereskedelmi megállapodásnak az Európai Unió nevében történő aláírásáról (HL L 267., 2018.10.25., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 294., 2019.11.14., 3–755.

²⁵ A Tanács 2011/265/EU határozata (2010. szeptember 16.) az egyrészről az Európai Unió és tagállamai és másrészről a Koreai Köztársaság közötti szabadkereskedelmi megállapodásnak az Európai Unió nevében történő aláírásáról és ideiglenes alkalmazásáról (HL L 127., 2011.5.14., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 127., 2011.5.14., 6–1343.

- az EU és az Egyesült Királyság közötti kereskedelmi és együttműködési megállapodás;²⁶
- EU–Vietnám szabadkereskedelmi megállapodás;²⁷
- Svájc;²⁸
- Kína.²⁹

A beruházási politika kihívásai

A viszonylag fiatalnak mondható uniós beruházási politika több gyermekbetegséggel küzd, és számos kihívással néz szembe.

A kihívások egyike a külföldi közvetlen tőkebefektetések előtt szélesre tárt kapuk gazdasági stratégiájából (*open door*) fakad, hiszen a kulcsfontosságú technológiákkal rendelkező európai vállalkozásokat felvásárló külföldi beruházók komoly fenyegetést jelenthetnek az európai gazdaságra. Többek között az agresszív kínai gazdasági expanzió miatt az Európai Unióban választ kellett adni arra a kínzó jogi dilemmára, hogy miként lehet védekezni globális (uniós) szinten az Európai Unió gazdaságát és a tagállamok biztonságát sértő, illetve veszélyeztető külföldi közvetlen tőkeberuházások ellen anélkül, hogy sérelmet szenvedne a tagállamoknak a nemzetbiztonság védelmére vonatkozó kizárólagos hatásköre,³⁰ ugyanakkor az Európai Unió változatlanul megőrizze a külföldi tőkevonzásban betöltött vezető szerepét. Többéves előkészítő munka után az Európai Unió 2019 márciusában fogadta el az unióba

²⁶ A Tanács 2021/689/EU határozata (2021. április 29.) az egyrészről az Európai Unió és az Európai Atomenergia-közösség, és másrészről Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága közötti kereskedelmi és együttműködési megállapodásnak, valamint az Európai Unió és Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága közötti, a minősített adatok cseréjére és védelmére vonatkozó biztonsági eljárásokról szóló megállapodásnak az Unió nevében történő megkötéséről (HL L 149., 2021.4.30., 2–9.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 149., 2021.4.30., 10–2539.

²⁷ A Tanács (EU) 2019/1121 határozata (2019. június 25.) az Európai Unió és a Vietnami Szocialista Köztársaság közötti szabadkereskedelmi megállapodásnak az Európai Unió nevében történő aláírásáról (HL L 177., 2019.7.2., 1–2.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 186., 2020.6.12., 3–1400.

²⁸ A Tanács 2840/72/EGK rendelete (1972. december 19.) az Európai Gazdasági Közösség és a Svájci Államszövetség közötti megállapodás megkötéséről és a végrehajtására vonatkozó rendelkezések elfogadásáról, továbbá az Európai Gazdasági Közösség és a Svájci Államszövetség között 1972. július 22-én létrejött megállapodásnak a Liechtensteini Hercegségre való érvényességéről szóló kiegészítő megállapodás megkötéséről (HL L 300., 1972.12.31., 188.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 300., 1972.12.31., 189–280.

²⁹ A Tanács 2616/85/EGK rendelete (1985. szeptember 16.) az Európai Gazdasági Közösség és a Kínai Népköztársaság közötti kereskedelmi és gazdasági együttműködési megállapodás megkötéséről (HL L 250., 1985.9.19., 1.). A megállapodás teljes szövege itt olvasható: HL L 205., 1985.9.19., 2–7.

³⁰ EUSZ 4. cikk (2) bekezdés, EUMSZ 346. cikk.

irányuló közvetlen külföldi befektetések átvilágítási keretének létrehozásáról szóló 2019/452/EU rendeletet.³¹

A kihívások másik csoportja a már megvalósult tőkeberuházások védelmére vonatkozik. A tagállamok egymás közötti beruházásvédelmi egyezményeinek (úgynevezett intra-EU-BIT-ek) másfél évtizedig tartó, többfordulós vesszőfutása az Európai Unió tagállamai közötti kétoldalú beruházási megállapodások megszüntetéséről szóló, 2020. május 5-én Brüsszelben kelt és 2020 augusztusában hatályba is lépett megállapodással lezárult, és ezzel a tagállamok közötti viszonyrendszer letisztult.³² Ugyanakkor az Európai Unió előtt feladatként áll a nemzetközi beruházásvédelem vérkeringésébe bekapcsolható, európai uniós beruházásvédelmi keretrendszer felépítése.

A tanulmány további része a beruházás-ellenőrzés és a beruházásvédelem jeleivel, valamint jövőbeli kihívásaival foglalkozik.

A beruházások ellenőrzése

Mára az Európai Unió 27 tagállama közül 18 rendelkezik a külföldi befektetések nemzetbiztonsági ellenőrzésére szolgáló mechanizmussal.³³ Az ellenőrzési rendszerek tárgya és módszere is változatos: az átvilágítás gyakran érintett területe a hadászati és védelmi szektor, továbbá a kritikus infrastruktúrák, mint például a telekommunikáció, energia, közszolgáltatások, egészségügy.

Az Európai Unió 2019 márciusában fogadta el az unióba irányuló közvetlen külföldi befektetések átvilágítási keretének létrehozásáról szóló 2019/452/EU rendeletet, amelynek az a célja, hogy keretet adjon a közvetlen külföldi befektetések (FDI) kapcsán az Európai Unió és a tagállamok biztonságát vagy közrendjét veszélyeztető kockázatok átfogó, uniós szintű kezeléséhez. A rendelet nem harmonizálja a nemzeti átvilágítási rendszereket, és nem is kötelezi a beruházás-ellenőrzési mechanizmussal nem rendelkező tagállamokat ilyen védelmi jogszabály elfogadására, mindössze uniós keretrendszert biztosít a harmadik országokból származó közvetlen befektetések biztonsági vagy közrendi okokból történő átvilágításához.³⁴

³¹ HL L 79I., 2019.3.21., 1–14.

³² HL L 169., 2020.5.29.

³³ Ausztria, Csehország, Dánia, Finnország, Franciaország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szlovákia, Szlovénia. A Bizottság közzétette a közvetlen tőkebefektetések ellenőrzésére szolgáló mechanizmust szabályozó államok listáját, amely a következő weboldalon érhető el: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157946.pdf; utolsó frissítés: 2021. július 14.

³⁴ Más kérdés, hogy a Bizottság a Covid-19-járványt követő gazdasági válság miatt a tagállamokat éberségre intette: „A tagállamoknak ébereknek kell lenniük, és az uniós és nemzeti szinten elérhető összes eszközt fel kell használniuk annak érdekében, hogy a jelenlegi válság ne vezessen a kritikus fontosságú eszközöket vagy technológiát érintő veszteségekhez. Ezek közé tartoznak az olyan eszközök,

A közvetlen külföldi befektetések átvilágítása tehát jelenleg a tagállamok felelőse, ugyanakkor a közvetlen külföldi befektetések átvilágítása során figyelembe kell venniük az Európai Unió egészére gyakorolt hatásokat. Az Európai Bizottság ezért közleményben szólította fel azokat a tagállamokat, amelyek jelenleg nem rendelkeznek átvilágítási mechanizmussal, vagy amelyek átvilágítási mechanizmusa nem fedi le az összes releváns ügyletet, hogy hozzanak létre teljes körű átvilágítási mechanizmust, és eközben használjanak ki minden egyéb rendelkezésre álló lehetőséget azon esetek kezelése céljából, amikor egy adott vállalkozás, infrastruktúra vagy technológia megvásárlása vagy az ezek fölötti ellenőrzés megszerzése biztonsági vagy közrendi kockázatot jelenthet az EU-ban, ideértve a kritikus egészségügyi infrastruktúrákat és a kritikus inputokkal való ellátottságot fenyegető kockázatokat is.³⁵ Egyértelmű tehát, hogy az Európai Unió az FDI-kontroll kiterjesztésére, illetőleg fejlesztésére sarkallja a tagállamokat, egyúttal uniós hatáskört is gyakorol a területen.

A 2019/452/EU rendelet részletezi, hogy a nemzetbiztonsági vagy közrendi ellenőrzés a kritikus fontosságú fizikai vagy virtuális infrastruktúra,³⁶ a kritikus fontosságú technológiák,³⁷ a kritikus ellátások,³⁸ a szenzitív és személyes adatokhoz való hozzáférés, valamint a médiaszabadság és pluralizmus védelmére vonatkozhat. A tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy ezek a mechanizmusok átláthatók legyenek, ne alkalmazzanak hátrányos megkülönböztetést a harmadik országok között, védjék a bizalmas és üzleti szempontból érzékeny információkat, és határidőn belül működjenek. Garanciális jellegű szabály, hogy a tagállamoknak lehetővé kell tenniük a külföldi befektetők és társaságok számára az átvilágítási határozatok elleni jogorvoslatot.³⁹ Amikor egy uniós tagállam átvilágít egy FDI-t, az együttműködési mechanizmus előírja, hogy az átvilágítást végző uniós országnak a lehető leghama-

mint a nemzeti biztonsági ellenőrzés és a biztonsággal kapcsolatos egyéb eszközök. A Bizottság iránymutatást fog nyújtani a tagállamoknak a közvetlen külföldi befektetések átvilágítási keretéről szóló rendelet alkalmazását megelőzően.” [COM(2020)112 végleges.]

³⁵ A Bizottság 2020. március 20-i közleménye: *Iránymutatás a tagállamoknak: Közvetlen külföldi tőkebefektetések, a harmadik országokból származó tőke szabad mozgása és Európa stratégiai eszközeinek védelme az (EU) 2019/452 rendelet (a közvetlen külföldi befektetések átvilágításáról szóló rendelet) alkalmazásának megkezdése előtt* (HL C 99I, 26.3.2020, 1–5.).

³⁶ Ideértve az energetikai, a közlekedési, a vízgazdálkodási, az egészségügyi, a távközlési, a média-, az adatkezelési vagy -tárolási, az (űr)repülési, a védelmi, a választási vagy a pénzügyi infrastruktúrákat is, továbbá az érzékeny létesítményeket, valamint az említett infrastruktúrák használata szempontjából kritikus jelentőségű földet és ingatlant [2019/452/EU rendelet 4. cikk (1) bekezdés a) pont].

³⁷ Ideértve a mesterséges intelligenciát, a robottechnológiát, a félvezetőket, a kiberbiztonságot, az (űr)repülési technológiát, a védelmi technológiát, az energiatárolást, a kvantum- és a nukleáris technológiát, valamint a nanotechnológiát és a biotechnológiákat is [2019/452/EU rendelet 4. cikk (1) bekezdés b) pont].

³⁸ Például energia, nyersanyagok, élelmezésbiztonság [2019/452/EU rendelet 4. cikk (1) bekezdés c) pont].

³⁹ 2019/452/EU rendelet 3. cikk.

rabb értesítenie kell a Bizottságot és a többi uniós országot. Ezután a többi uniós ország észrevételeket tehet, ha úgy ítélik meg, hogy az FDI befolyásolhatja a saját biztonságukat vagy közrendjüket. Emellett a Bizottság véleményt adhat ki, ha úgy ítéli meg, hogy az FDI befolyásolhatja a biztonságot vagy a közrendet több uniós országban.⁴⁰ Ha az FDI-t fogadó uniós ország a befektetést nem világítja át, a többi uniós ország észrevételeket tehet, illetve a Bizottság véleményt fogalmazhat meg, ha úgy ítéli meg, hogy az FDI befolyásolhatja a saját biztonságukat vagy közrendjüket.⁴¹

Hazánkban 2019. január 1-jén lépett hatályba a Magyarország biztonsági érdekértő külföldi befektetések ellenőrzéséről szóló 2018. évi LVII. törvény, amely előzetes bejelentési kötelezettséget ír elő a törvényben nevesített szenzitív (stratégiaiilag fontos) szektorbeli tevékenységet folytató magyar társaságokban történő külföldi befektetésekre.⁴²

Beruházásvédelem

Az elmúlt évtizedben a tagállamok kétoldalú beruházásvédelmi egyezményeinek (BITs) uniós joggal való összeegyeztethetősége vált az egyik jogi kulcskérdéssé. A kétoldalú beruházási szerződésekkel a tagállamok különleges garanciákat kértek és kaptak egymástól és harmadik országoktól a saját beruházóikkal és beruházásaikkal kapcsolatos elbánásra (ilyenek például a tisztességtelen vagy diszkriminatív elbánás elleni kötelezettségvállalások vagy kisajátítás esetére az azonnali, megfelelő és eredményes ellentételezés). Ezek a beruházásvédelmi garanciák fontos bizalomépítő lépést jelentenek a megalapozott beruházási döntések meghozatalához szükséges jogbiztonság terén. Így az ilyen beruházásvédelmi megállapodások eredményes beruházásösztönző és -vonzó módszernek tekinthetők, különösen azokban az országokban, ahol a hazai intézmények és a hazai gazdaságpolitika önmagában nem képes ilyen garanciákat biztosítani.⁴³

A BIT-ek és az uniós jog viszonya a 2004-es csatlakozást követően vált igazán feszültté, hiszen számuk a korábbiakhoz képest hatványozódott, a világ országai által összesen alkalmazott BIT-ek csaknem fele az EU tagállamaihoz kötődött.⁴⁴ Azon túl, hogy a megállapodások tartalmilag jelentősen különböztek egymástól, a diszkriminációmentesség eltérő szintjét garantálták, továbbá a tagállamok és

⁴⁰ 2019/452/EU rendelet 6. cikk.

⁴¹ 2019/452/EU rendelet 7. cikk.

⁴² Erről részletesebben lásd: Simon Károly László – Gombos Katalin: National Security Review of Foreign Investments in Hungary. *Danube: Law and Economic Review*, 12. (2021), 2. 77–91.

⁴³ COM (2010)343 vélekes (2010. július 7.).

⁴⁴ A BIT-rendelet 2. cikke alapján elkészült a tagállamok által kötött kétoldalú beruházási megállapodások részletes listája, amit a következő dokumentum tartalmaz: HL C 131., 2013.5.8., 2–98. Ezt követően a Bizottság évente frissíti a listát, a legfrissebb változat itt érhető el: HL C 142., 2021.4.22., 1–90.

harmadik államok között létrejött megállapodások áttekinthetetlen hálózatával működtetett befektetővédelmi rendszer sem működött megfelelően.⁴⁵ Az Európai Bizottság 2010-es közleményében már kiemelten foglalkozott a problémával, egyúttal a nemzetközi viszonylatban kötött BIT-ek tekintetében egy rendeletjavaslatot terjesztett elő.

Az elfogadott és 2013. január 9. napján hatályba lépett BIT-rendelet⁴⁶ átmeneti rendelkezéseket állapít meg a tagállamok és harmadik országok közötti kétoldalú beruházási megállapodások tekintetében. A rendelet célja, hogy a tagállamok és harmadik országok közötti kétoldalú beruházási megállapodások jelenlegi rendszeréről egy olyan rendszerre történő zökkenőmentes átmenetet biztosítson, amelynek keretében a kétoldalú beruházási megállapodásokról az Európai Bizottság folytat tárgyalásokat. A 2009. december 1-je előtt aláírt kétoldalú beruházási megállapodások a Bizottság engedélye alapján hatályban maradhattak vagy módosíthatók voltak. A 2009. december 1-je és 2013. január 9-e között aláírt kétoldalú beruházási megállapodások azzal a feltétellel maradhattak fenn vagy léphettek hatályba, ha a Bizottság véleménye szerint azok nem ellentétesek egyéb uniós joggal, nem összeegyeztethetetlenek az EU elveivel, és a szabályozás tárgyát tekintve nem feleslegesek. A BIT-rendelet fontos állomása az EU egységes beruházásvédelmi politikájának, hiszen „felmenő rendszerben” fokozatosan leépíti a tagállamok és harmadik országok közötti kétoldalú beruházási megállapodásokat, habár – osztva Bartha Ildikó véleményét – a rendeletben foglalt konzultációs mechanizmus nem jelent teljes biztosítékot az összhangra, és a korábbi nemzetközi szerződéses kötelezettségek, valamint az uniós jogi követelmények párhuzamos létezése számos konfliktust eredményezhet a továbbiakban is.⁴⁷

Érdekes módon az uniós tagállamok egymás közötti beruházásvédelmi megállapodásainak hosszabb keresztutat kellett bejárnia a jogi megoldásig. Bár a Bizottság hosszú ideje ellentétesnek tartotta a tagállamok által egymással kötött BIT-eket az uniós joggal, és aggályait több választott bírósági eljárásban is kifejtette, legismertebbé a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (ICSID) előtt folyó Micula-ügy vált.⁴⁸ A Bizottság álláspontjának lényege szerint a BIT-ek sértik a belső piaci szabályokat, ugyanis a megállapodásokban foglalt beruházási garan-

⁴⁵ COM(2014)153; Bartha Ildikó: A nemzetközi beruházásvédelem átláthatósági garanciái az Unióban. In Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó – Varga Judit (szerk.): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 237.

⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1219/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a tagállamok és harmadik országok közötti kétoldalú beruházási megállapodások tekintetében átmeneti rendelkezések megállapításáról (HL L 351., 2012.12.20., 40–46.).

⁴⁷ Bartha (2017): i. m. 239.

⁴⁸ Eastern Sugar B.V. (Netherlands) v. The Czech Republic, SCC No. 088/2004, 27 March 2007, 119; Eureko B. V. v. The Slovak Republic, PCA Case No. 2008-13, 26 October 2010, 175–196; EURAM v The Slovak Republic, PCA Case N 2010-17, European Commission Observations, 13 October 2011; Micula v Romania, ICSID Case No. ARB/05/20, 11 December 2013, 316–317.

ciákat – kizárva a többi tagállamot – csak a másik részes tagállam befektetőinek nyújtják, ami hátrányos megkülönböztetést eredményez.⁴⁹ A választott bíróságok ezeket az aggályokat nem osztották. Az Európai Bizottság két hullámban kötelezettségszegési eljárásokat is kezdeményezett az Európai Unió Bírósága előtt több tagállammal szemben az általuk megkötött BIT-ek egyes rendelkezéseinek uniós joggal való összeegyeztethetlensége megállapítása végett, az igazi áttörést azonban egy előzetes döntéshozatal keretében meghozott döntés, az Achmea-ítélet hozta meg. Az ítélet ugyanis kimondta, hogy a Holland Királyság, valamint a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság között a beruházások elősegítéséről és kölcsönös védelméről szóló kétoldalú megállapodásban szereplő azon rendelkezés, amely szerint a tagállamok egyikének beruházója a másik tagállamban létesített beruházásokra vonatkozó vita esetén ezen utóbbi tagállammal szemben választott bíróság előtt indíthat eljárást, amelynek joghatósága nem vitatható, sérti az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkét. Az ítélet meghozatalakor döntő súllyal esett latba, hogy az így eljáró választott bíróság az uniós jog értelmezését nem végezheti el, és nem is fordulhat előzetes döntéshozatal iránt az Európai Unió Bíróságához.⁵⁰

Mivel a tagállamok közötti BIT-ek egymáshoz nagyon hasonló metódus alapján épültek fel, és vitarendezési klauzulájuk is hasonló elvek alapján íródtak, az Achmea-ítélet hatása megkérdőjelezte a tagállamok közötti BIT-ek teljes rendszerét, egyúttal aláásta a tagállamok között, nemzetközi választott bíróság előtt folyamatban lévő beruházásvédelmi eljárásokat, illetve a meghozott ítéletek végrehajthatóságát. 2019. január 15-én a tagállamok az Achmea-ítélet jogi következményeiről és a beruházások védelméről közös nyilatkozatot adtak ki, amelyben vállalták, hogy minden folyamatban lévő ügyben tájékoztatják az eljáró bíróságokat az Achmea-ítélet hatásairól és fejleményeiről, valamint nem kötnek újabb megállapodásokat. Ezenfelül vállalták, hogy plurilaterális megállapodás keretein belül felmondják a tagállamok között hatályban lévő összes intra-EU-BIT-et.⁵¹ A 2020. augusztus 29-én hatályba lépett megállapodás szerint a tagállamok között hatályban lévő – és a megállapodás mellékletében felsorolt – kétoldalú beruházási megállapodások joghatás nélkül megszűnnek. A megállapodás igyekszik rendezni a tagállamok között befejezett és

⁴⁹ Szabados Tamás: A tagállamok közötti beruházásvédelmi egyezmények az uniós jogban. *Állam- és Jogtudomány*, 58. (2017), 3. 17–44.

⁵⁰ C-284/16. sz. Slowakische Republik kontra Achmea BV. Az ítéletet a hazai szakirodalomban elemzi: Szabados Tamás: Az Európai Unió Bíróságának Achmea-döntése. *Jogesetek Magyarázata*, 10. (2019), 1. 29–36.; Kozák Kornélia – Szirbik Miklós: Fenntartható befektetővédelmi jogalkotás az intra-EU megállapodások területén, figyelemmel az Európai Unió Bíróságának Achmea-ügyben hozott ítéletére. In Smuk Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság. Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok*. I. kötet. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 1753–1768.

⁵¹ Európai Bizottság: *Declaration of the Member States of 15 January 2019 on the Legal Consequences of the Achmea Judgment and on Investment Protection* (2019. január 17.).

folyamatban lévő választott bírósági eljárások további sorsát.⁵² Az Achmea-ítélet és a 2020. májusi megállapodás megágyazott egy uniós szintű beruházásvédelmi jogvédelmi rendszer és bíráskodás felállításának.⁵³

The Evolution and Upcoming Challenges of the EU Investment Policy

Abstract

The European investment policy and investment protection became a common Union policy within the framework of the EU's common commercial policy following the Lisbon Treaty. The Lisbon Treaty grants the Union exclusive competence to autonomously legislate on foreign direct investments, as in the other areas of the common commercial policy, such as the import and export regulation. This paper examines the evolution and main events of the EU investment policy since the Lisbon Treaty, and potential upcoming challenges.

Keywords: EU investment policy; Foreign Direct Investment (FDI); EU investment protection; Bilateral Investment Treaties (BIT); investment monitoring

⁵² Megállapodás az európai unió tagállamai közötti kétoldalú beruházási megállapodások megszüntetéséről (HL L 169, 2020.5.29.).

⁵³ Szabados (2019): i. m.

Irodalomjegyzék

- Bartha Ildikó: A nemzetközi beruházásvédelem átláthatósági garanciái az Unióban. In Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó – Varga Judit (szerk.): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 233–255.
- Európai Bizottság: *Declaration of the Member States of 15 January 2019 on the Legal Consequences of the Achmea Judgment and on Investment Protection* (2019. január 17.). Online: https://ec.europa.eu/info/publications/190117-bilateral-investment-treaties_hu
- Kozák Kornélia – Szirbik Miklós: Fenntartható befektetővédelmi jogalkotás az intra-EU megállapodások területén, figyelemmel az Európai Unió Bíróságának Achmea-ügyben hozott ítéletére. In Smuk Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság. Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok*. I. kötet. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 1753–1768. Online: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/16198/TKP_Tarsadalmi_fenntarthatosag.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Simon Károly László – Gombos Katalin: National Security Review of Foreign Investments in Hungary. *Danube: Law and Economic Review*, 12. (2021), 2. 77–91. Online: <https://doi.org/10.2478/danb-2021-0006>
- Szabados Tamás: A tagállamok közötti beruházásvédelmi egyezmények az uniós jogban. *Állam- és Jogtudomány*, 58. (2017), 3. 17–44. Online: <https://jog.tk.hu/uploads/files/2017-03-SzabadosT.pdf>
- Szabados Tamás: Az Európai Bíróság CETA-véleménye és a beruházásvédelmi bíraskodás jövője. *Külgazdaság*, 63. (2019), 9–10. 89–101. Online: https://kulgazdasag.eu/api/uploads/Kuelg_2019_9_10_8_szabados_21546bf75c.pdf
- Szabados Tamás: Az Európai Unió Bíróságának Achmea-döntése. *Jogesetek Magyarázata*, 10. (2019), 1. 29–36. Online: <https://jema.hu/article.php?c=533>